



محور ساسانی فارس در سه شهرستان فارس به وسعت ۲۰۰ کیلومتر قرار دارد و شامل «کاخ ساسان» در سروستان، مجموعه تاریخی «شهر فیروزآباد» (شهر گور، بنای موسوم به آتشکده و کاخ اردشیر) و مجموعه آثار دوره ساسانی «بیشاپور کازرون» (شهر تاریخی بیشاپور، نقش‌های برجسته تنگ چوگان و غار شاپور) می‌شود. شهرستان فیروزآباد از منطقه‌های مهم عشایری کشور است و دارای جاذبه‌های طبیعی و تاریخی فراوانی است که موجب شده این شهرستان، مرکز مهمی برای تماشای مطالعه تاریخ باستان باشد. کاخ اردشیر بابکان فیروزآباد را می‌توان گل سرسبد این منطقه دانست؛ بنایی که مانند مرواریدی درشت، با معماری خاص خود که سبک اصیل معماری ایرانی را به تصویر می‌کشد، توجه گردشگران داخلی و خارجی را به خود معطوف کرده است.

● آتشکده‌ای برای «آناهیتا»

کاخ اردشیر بابکان فیروزآباد را می‌توان یکی از ارزشمندترین آثار باستانی به جا مانده از دوران ساسانیان دانست که دارای معماری و ساختار منحصر به فردی است و در ۳ کیلومتری فیروزآباد قرار گرفته و همچنین در سال‌های اخیر در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است. گفته می‌شود کاربرد اصلی این کاخ، آتشگاه بوده و از آنجا که در کنار یک برکه بنا شده است، به آتشکده‌ای برای «آناهیتا»؛ الهه آب‌ها تعبیر می‌شود؛ اما استفاده از بنا به عنوان یک کاخ نیز در نظرات محققان مطرح شده است.

قرار گرفتن کاخ اردشیر بابکان در کنار چشمه «قمپ آتشکده» موجب شده تا نظریه آتشکده بودن آن تقویت شود و باید گفت این بنای ساسانی بزرگ‌ترین آتشکده استان فارس است که در متن‌ها و اسناد گذشتگان نیز به عنوان «آتشکده اعظم» معرفی می‌شود و اردشیر بابکان، بنیان‌گذار سلسله ساسانی در این کاخ اقامت رسمی داشت و تخت گزیده بود.

ساختمان این کاخ از سه بخش شامل یک ایوان مرتفع، سه تالار گنبددار و حیاطی دو ایوانی و تالارهایی در مجاورت آن ساخته شده و کاخ با ۱۰۴ متر طول و عرض ۵۵ متر از سنگ، آهک، گچ و ساروج بنا شده است.

● سفر به دل معماری ساسانی

فیروزآباد در قدیم به شهر «گور» شهرت داشت و دارای حصارهای عظیم بود و در مقایسه با زمین‌های اطراف خود در گودی قرار داشت و اسکندر مقدونی در زمان حمله به پارس چون نمی‌توانست به حصار این شهر نفوذ کند، مسیر آب رودخانه‌ای را که از کوه جریان داشت، به سمت شهر تغییر داد و بدین ترتیب شهر به دریاچه تبدیل شد و این دریاچه قرن‌ها باقی ماند تا اینکه اردشیر ساسانی با تمهیدات خود دریاچه را تخلیه کرد و به جای شهر گور شهر جدیدی بنا کرد که «اردشیر خوره» نامیده شد.

کاخ اردشیر بابکان نیز از مهم‌ترین بناهای ساخته شده در عصر ساسانی است. کاخ اردشیر بابکان بیش از هزار و ۸۰۰ سال قدمت دارد و در دوره «اردوان پنجم»؛ آخرین پادشاه اشکانی به دست «اردشیر بابکان» بنیان‌گذار سلسله ساسانی در سده سوم میلادی ساخته شد.

● الگویی برگرفته از معماری هخامنشی

در این بنا شاهد ساخت چهار عمارت گنبدی شکل در بخش شرقی هستیم که دارای سقف دایره‌ای به قطر یک متر است. یک آتشکده در نزدیکی کاخ وجود دارد که برای انجام مراسم مذهبی مورد استفاده قرار می‌گرفت و مردم آن عصر معتقد بودند در این بنا شاهد وجود چهار عنصر آب، خاک، آتش و هوا هستند.



در ایوان، راهروها و پایه بنا شاهد استفاده از سنگ‌های میخکی و اتصال ستون‌های دیوارهای بیرونی کاخ به طاق هستیم که این دیوارها پنجره‌ای ندارند.

معماری این کاخ بسیار منحصر به فرد است و با استفاده از گچ و کاشی بنا شده است و شاهد استفاده از سنگ‌های نیمه‌تراش و اعمال سلیقه معماران ساسانی در این کاخ زیبا هستیم؛ معمارانی که با استفاده از تزئینات گچبری زیبا مهارت‌های ناب ایرانی را در این بنا به تصویر کشیدند که هنوز هم با گذشت این همه سال قسمتی از تزئینات در بالای دیوارهای درونی بر جای مانده‌اند.

یکی از عناصری که در تزئین داخلی بنا مورد استفاده قرار گرفته است «گلویی» (حاشیه گچی)‌هایی است که در بخش بالای ایوانچه‌ها و درگاه‌ها به سبک درگاه‌های تخت جمشید قرار گرفته است.

معماری کاخ اردشیر در فیروزآباد را می‌توان الگویی برگرفته از معماری هخامنشی دانست و این کاخ دارای دو بخش اداری و مسکونی است که جداگانه ساخته شده؛ اما به یکدیگر متصل هستند.

استفاده از «خیشخان» یا بادگیر روی دیوارهای کاخ با هدف جریان یافتن هوا در اتاق‌ها و تالار از دیگر مشخصه‌های معماری به کار رفته در این بنای ساسانی است.

● «فیل پوش» تدبیر معمار ساسانی

کاخ اردشیر در فیروزآباد روی سکوی بزرگی قرار دارد که در وسط این سکو، بنای مربع شکلی ایجاد شده و بر فراز آن، چهارطاقی بزرگ با دهانه‌های ۱۱ متر و پایه‌های ۵ متری ساخته شده و برای قرار گرفتن یک گنبد روی یک پلان مربعی که از ویژگی‌های بارز معماری این کاخ است، معمار ساسانی از عنصری به نام «فیل پوش» استفاده می‌کند و زمانی که می‌خواستند دایره گنبد را روی پلان سوار کنند، چهار گوشه آن خالی می‌ماند و با اقدام به گوشه‌سازی کاری کردند تا گنبد معلق نماند و معماران این دوره از گوشواره‌هایی به شکل فیل پوش یا خرطومی برای گوشه‌سازی استفاده کردند که بعدها در دوره اسلامی به صورت سه کنج تغییر یافت.

گوشواره یا فیل پوش، یکی از روش‌های گوشه‌سازی برای تغییر مقطع چهارگوش دیوارها به گرد برای ساخت طاق یا گنبد روی دیوار است.

● تماشای قشلاق قشقایی‌ها

اگر بخواهید به این کاخ تاریخی سفری داشته باشید می‌توانید خود را به شیراز برسانید و سپس از جاده شیراز به سمت فیروزآباد حرکت کرده و پس از پشت سر گذاشتن «قلعه دختر» به کاخ برسید.

«امامزاده جعفر»، «نقارخانه»، «قلعه حسن آباد» و «قلعه دختر» جاذبه‌های تاریخی دیگری هستند که در این مسیر می‌توانید از آن‌ها نیز بازدید کنید. چادرهای قشقایی نیز در مسیر رسیدن به کاخ در برخی فصول برپا می‌شود که دیدن آن‌ها خالی از لطف نیست و می‌توان از نزدیک آداب و رسوم عشایر فارس را در این چادرها دید.

برای بازدید از این کاخ ساسانی از ساعت ۸ تا ۱۸ اغلب زمان بازدید روزانه در نظر گرفته می‌شود. باید گفت بهترین فصل برای دیدن کاخ اردشیر در فیروزآباد، بهار است؛ اما پاییز هم که هوا رو به خنکی می‌رود، فصل مناسبی برای سفر به این منطقه است. در تابستان اما هوا گرم است و برای گردشگرانی که چندان به گرما عادت ندارند، شاید خیلی مناسب نباشد؛ اما به دلیل اینکه درون کاخ یک قسمت مسقف وجود دارد در سایه آن می‌توان از گرما دور ماند و به دیدن کاخ پرداخت.

گردشگران برای اینکه بخواهند اقامت داشته باشند نیز می‌توانند از اقامتگاه‌های بومگردی نزدیک به این جاذبه استفاده کنند و سفری بیش از یک روز را برای خود ترتیب دهند.

معماری کاخ اردشیر در فیروزآباد را می‌توان الگویی برگرفته از معماری هخامنشی دانست و این کاخ دارای دو بخش اداری و مسکونی است که جداگانه ساخته شده؛ اما به یکدیگر متصل هستند